

הנחיות למורים – להטמין בנגב פסולת מהמרכז?

קהל היעד: ו-ט

הרעיון:

המצגת מאפשרת לעורר בכתה דיון דילמה בנוגע להטמנת פסולת בנגב ובכך להתוודע למורכבות שמאפיינת החלטות מרחביות. התלמידים נחשפים לשתי עמדות שבבסיסן הן מנוגדות, ולאחר שהם מכריעים ביניהן, הם מוזמנים לנסות ולגשר ביניהן.

משך הפעילות:

הפעילות נמשכת כחצי שיעור.

המצגת שלפניכם היא מצגת אינטראקטיבית המתמקדת בדילמה: האם ראוי להטמין בנגב פסולת מהמרכז? המצגת מתאימה לשמש בעת הלימוד על אזור הנגב (במסגרת לימודי הגאוגרפיה בכיתות ו' ו-ט'), וכן בעת הלימוד על צדק חברתי סביבתי במסגרת לימודי הסביבה (בכיתות ח').

דילמה נוצרת במפגש בין ערכים סותרים או בין השקפות עולם מנוגדות. מקצוע הגאוגרפיה מזמן מפגשים רבים עם דילמות, ולמעשה כל דילמה שיש בה היבטים

הקשורים למרחב, כלומר לנופים הטבעיים ולנופים מעשי ידי האדם שנעשו בה, היא דילמה גאוגרפית.

הדילמה הנוכחית היא דילמה אקטואלית שקשורה למושג צדק סביבתי, ולשאיפה שגם משאבי הסביבה וגם השפעותיו השליליות של האדם על הסביבה יתחלקו באופן הוגן בין יחידים ותתי הקבוצות השונות בחברה (ובמקרה זה – בין תושבי המרכז ותושבי הנגב).

מטרת המצגת היא לחדד את העמדות המנוגדות, לזהות את ההתנגשויות בין האינטרסים, ולחפש פתרונות מיטביים. העיסוק בדילמות גורם לנו להבין שהמציאות היא מורכבת ומכילה עמדות שונות שלכולן "זכות קיום". לא פעם עמדות לגיטימיות מתנגשות זו בזו, ואם ברצוננו לפעול במרחב, הרי שלצד ה"שחור" ו"הלבן" עלינו לאתר גם את גווי הביניים, שבמקרים רבים הם הפשרה בין העמדות המנוגדות.

סוגיות של דילמה גם מעודדות הפעלה של חשיבה "מחוץ לקופסה" בניסיון למצוא להן פתרונות יצירתיים: במקום לראות בדילמה מצב שבו צריך לבחור באינטרסים של צד אחד על פני האחר (פרדיגמת "או או"), או להתפשר באופן שבו כל אחד מהצדדים יפסיד משהו, ניתן לפעמים למצוא פתרון יצירתי שייתן מענה לאינטרסים של שני הצדדים (פרדיגמה של "גם וגם").

שקף 2:

בשקף זה התלמידים נחשפים לדילמה. אפשר ללחוץ על אייקון הרמקול ולהאזין לקריינות. ראשית חשוב לוודא שהדילמה מובנת לתלמידים, וכדאי לבקש מהם להעלות סדרה של נימוקים המחזקים את העמדות השונות. בשלב זה כדאי לערוך הצבעה בין התלמידים לגבי כל אחת מהעמדות, ובהמשך להשוות אותה להכרעה שתתקבל לאחר קריאת הנימוקים השונים.

רקע: כמו במקומות רבים בעולם, גם במדינת ישראל,

התושבים מעוניינים שיקימו מפעלי תעשייה (שחלקם מייצרים פסולת רעילה), שיסלקו את הפסולת הנוצרת, ושייפטרו מחומרים רעילים, אבל הם רוצים שהמתקנים האלה יורחקו מריכוזי האוכלוסייה שבמרכז הארץ. מאחר שהנגב הוא אזור מדברי שמרוחק מהיישובים במרכז הארץ ואינו מיושב בצפיפות, יש הרואים בו מקום מתאים לבניית המתקנים האלה. ואכן, באתר דודאים שבצפון הנגב מטמינים את האשפה של אזור המרכז, באתר אפעה הקימו מטמנה של פסולת רעילה, ובנאות חובב פועלים מפעלי תעשייה, שחלקם משתמשים בחומרי גלם מסוכנים, וכן מפעלים לטיהור פסולת רעילה. גם מרבית שטחי האימונים של צה"ל נמצאים בנגב, ובסמוך למושב נבטים הוקם שדה תעופה צבאי. אם כן, לא פלא שתושבי הדרום טוענים כי הנגב הופך ל"חצר האחורית" של המדינה.

שקפים 3-4:

עמדתו של גיל, תושב האזור

מהם שלושת הנימוקים המשכנעים ביותר לדעתכם?

המטמנות פוגעות בנגב ובאיכות החיים של תושביו!

לא הוגן להעביר את הפסולת של המרכז לדרום. כל אזור צריך לקחת אחריות על הפסולת שלו.

הטמנה היא לא פתרון לבעיית הפסולת, חשוב יותר להתמקד בצמצום הצריכה ובמיחזור.

השטחים הפתוחים שיש בנגב הם נופי הבראשית היחידים שעוד נותרו בארצנו. הנוף הזה הוא הנכס של הנגב וצריך לשמור עליו ולא להפכו למטמנה...

השינוע של כל כך הרבה פסולת במשאיות הנוסעות מדי יום דרומה גורם לזיהום אוויר תמור.

איך אתם רוצים שתושבים חדשים יעברו לגור בנגב כאשר הופכים אותו ל"פח הזבל של המדינה"?

לחצו על להאזנה. לחצו על לעצירה. לחצו על מסיה כדי להדגיש אותו. לחצו על "התחל מחדש" כדי לבטל את ההדגשה וכדי לבחור מסיחים חדשים.

הקודם הבא התחל מחדש הבא

עמדת ועדת התכנון

מהם שלושת הנימוקים המשכנעים ביותר לדעתכם?

למטמנות דרוש שטח רב, ובנגב יש שטחים פתוחים נרחבים.

רצוי שמטמנות יהיו רחוקות ממרכזי אוכלוסייה, ובנגב האוכלוסייה דלילה יחסית לאזורים אחרים.

כיום נוקטים במטמנות אמצעים שונים לשמירה על איכות הקרקע והאוויר, ופועלים על פי תקנות מחמירות של טיפול בפסולת.

אתר הטמנה יכול להיות מרכז פעיל ללימוד נושאי סביבה וקיימות. ראו למשל בחייריה כמה שזה הצליח...

המטמנה היא מקור הכנסה עבור הרשות המקומית שבתחומה היא נמצאת, מאחר שהחברה המפעילה את האתר משלמת לה עבור השימוש בשטח.

לחצו על להאזנה. לחצו על לעצירה. לחצו על מסיה כדי להדגיש אותו. לחצו על "התחל מחדש" כדי לבטל את ההדגשה וכדי לבחור מסיחים חדשים.

הקודם הבא התחל מחדש הבא

בשקפים אלו התלמידים נדרשים לדרג את הנימוקים השונים ולסמן את שלושת הנימוקים המשכנעים ביותר לדעתם. ניתן לבקש מכל תלמיד לבחור את השלישייה שלו ולבצע הצבעה לצורך קבלת הכרעה כיתתית. כמובן שאין כאן תשובות נכונות ולא נכונות, ועצם הדיון הוא החשוב. כמו כן, יש חשיבות לכך שהתלמידים נדרשים לנמק את שתי הדעות השונות, וכך להתחבר בכל פעם לדעה שונה ואף מנוגדת לקודמתה. בכל אחד מהשקפים מומלץ לשאול את התלמידים האם יש להם נימוקים נוספים שלא הועלו במצגת.

שקף 5:

ראש בראש

סלב

עמדתו של גיל, תושב האזור: 15

עמדת ועדת התכנון: 12

לחצו על התמונות לקבלת המידע שבחרתם. כתבו מתחת לכל כף של המאזניים את מספר התלמידים שהצביעו עבור כל עמדה ולאחר מכן לחצו Enter כדי להטות את הכף.

הקודם הבא

בשקף זה התלמידים נדרשים לבחור ולהכריע בין שתי העמדות הסותרות. כף המאזניים תיטה בהתאם להכרעת הכיתה. אם נערכה הצבעה בתחילת הדיון, מעניין להשוות את התוצאות. אפשר לשאול את התלמידים: האם גם במציאות הרוב קובע? האם דעתכם הייתה משתנה אם הייתם תושבי הנגב? או במקרה של תלמידי הנגב – אם הייתם תושבי מרכז הארץ?

• בשקף זה ניתן להשתמש בסל"ב- סלולר בכיתה.

במקום לערוך דיון רגיל במליאה, ניתן ללחוץ על אייקון הסל"ב וליהנות מחוויה אינטראקטיבית ייחודית. הלוח יראה כך:

- בקשו מהתלמידים לכתוב עם איזו עמדה הם מסכימים ומדוע.
- ניתן לסדר את הפתקיות שנשלחו ללוח כך שימוקמו בקרבת התמונה המתאימה.
- לחלופין, ניתן לפתוח לתלמידים את פונקציית הג'ויסטיק ולבקש מהם למקם את הפתקית שכתבו קרוב לתמונה המייצגת את עמדתם.
- הגדילו והתייחסו לכמה שיותר פתקיות ובקשו מהתלמידים להסביר את שכתבו.

שקף 6:

בשקף זה התלמידים נדרשים לנסות ולגשר בין העמדות השונות, לחפש אחר פתרונות שיצמצמו את הפגיעה בצדדים השונים, ואולי אפילו למצוא חלופות יצירתיות שלא יפגעו באף אחד מהצדדים. בשלב זה מומלץ לחלק את הכיתה לקבוצות קטנות שיעלו הצעות ויציגו אותן בפני המליאה.

רעיונות אפשריים:

לטפל במטמנה על פי הסטנדרטים הגבוהים ביותר הקיימים כיום, וכך לצמצם ככל הניתן את הפגיעה האפשרית בקרקע, במים ובאוויר; לפעול לצמצום כמויות הפסולת הנשלחות להטמנה על ידי עידוד התושבים להפחית את כמויות הפסולת המגיעות להטמנה (לצמצם את הצריכה, להשתמש במוצרים בשימוש חוזר, ולמחזר); להקים במקום המטמנה אתר להפקת אנרגיה מפסולת; ועוד. יש לקחת בחשבון כי לפעמים הפתרונות היצירתיים הם גם פתרונות יקרים יותר (לדוגמה, המתקנים המפיקים אנרגיה מפסולת הם מתקנים יקרים) ולכן היכולת ליישם אותם מוגבלת.

